

עומקא דפרשה

- חומר ומהות שבועה
- איסור בל יחל
- בל יחל בצדקה
- כח הדיבור
- חיוב מנהג והתרתו
- מלחמתה של תורה

- בל יחל בשבועה
- בל יחל ללא מלקות
- בל יחל בניירות
- בל יחל בהקדש
- שער הציון
- היקש נדר ושבועה

פר' מטות - בענין בל יחל
בס"ד ערש"ק כ' תמוז תשע"א

איסור בל יחל ללא מלקות ושבועה

בענין בל יחל בשבועה

הרב יהושע אייזנשטיין

הרב אריה שפירא

בנשבע לקיים את המצוה, מבו' בגמי' שבועות כז. דהשבועה לא חלה, משום דכבר מושבע ועומד בהר סיני וילפי מהפס' "או נפש כי תשבע... להרע או להטיב", דחיוב שבועה הוא רק בדבר הרשות. ונח' הראשונים בהא דהשבועה לא חלה. דהר"ן (בנדרים ת.) נקט דלא חלה לגבי חיוב קרבן, אבל לגבי "בל יחל" - חלה השבועה, ואם עבר על שבועתו לוקה. והרמב"ן בפי' עה"ת בריש פרשתו, וכן במלחמות בסופ"ג דשבועות, חלק ע"ז וכ' שבועה לקיים את המצוה לא חלה לא לקרבן ולא למלקות, ד"לא יחל דברו" כתיב וחפצי שמים אינו ככלל, למיעוטיניהו מלאו דשבועה, (וילפותא זו היא עפי"י נדרים יז. שילפי מהא למיעוטה נשבע לבטל את המצוה).

והקצוה"ח בסי' ע"ג סק"ה כ' דודאי אף דהרמב"ן דאין מלקות בזה, מ"מ יש איסור (דאורייתא) כשלא מקיים את שבועתו. ובאפיק"י ח"א סי' ל"ה תמה עליו, דכיון דהתמעט מפר' שבועה, איזה יש איסור בזה.

והנה, מצאנו עוד אופנים של נדרים ושבועות שיש בהם רק איסור "לא יחל דברו", ואין בהם מלקות וקרבן. א' מודר הנאה מחבירו. עיין ברמב"ם (פ"ה מנדרים ה"א) דאסור למודר ליהנות מנכסי המדיה, אך אם עבר אינו לוקה, כיון שהוא לא נָדַר, ואי"ז הדיבור שלו. ב' מתפיס בשבועת חבירו. עיין ברמב"ם (פ"ב משבועות ה"ח) דשמע את חבירו שנשבע, ואמר ואני כמוך, ה"ז פטור, הואיל ולא הוציא שבועה מפיו, וזהו מתפיס בשבועה שהוא פטור, עכ"ז, והוא מהגמי שבועות כ. דבעי' שישבע בלשון שבועה. וכ' הר"ן בשבועות שם בדעת הרמב"ם, דאיסור מיהא איכא. ויש עוד אופנים, ואכמ"ל. ובכל הנ"ל צריך להבין הגדר, דאם התמעט מפר' נדר ושבועה, אמאי איסור יש בזה.

והנה באיסורי התורה, חזי דאיכא ב' מיני איסורים. האחד - איסורים שכל ענינם הוא מעשה האדם, כגון אכילת נבלה, חילול שבת וכו'. והשני - איסורים שענינם התוצאה הפסולה שיוצאת ממעשה האדם, וכגון רציחה, לפני עיור, אכילת קדשים בטומאה וכו', דהטילה התורה על האדם, שעל ידו לא יצא שאדם יהרג, שהעיור ייכשל, ושהקדשים יאכלו שלא כדינם, וכן הלאה ע"ז הדרך. (ואפשר לדון לכאן ולכאן בכ"ז, ואכ"מ).

ולכאורה, יש חילוק בין ב' אופני העבירות הנ"ל כשחז"ל דורשים מהפסוקים תנאים בחיוב על העבירה. דבעבירות שענינם הוא עצם מעשה האדם, הרי שבאופן שאינו לפי כל התנאים שנא' בזה, הרי שאין כאן מעשה עבירה כלל. משא"כ בעבירות שענינם הוא התוצאה, א"כ כשלאדם עשה את התוצאה האסור'ה אפי' לא באופן שמחייב אותו מלקות ומיתה וכו', הרי סו"ס מעשה איסור יש כאן, אלא שנתמעט מחיוב על מעשה כזה.

[וחזינו כן בלאו ד"לא תענה ברעך עד שקר", דהרמב"ן בפי' עה"ת (דברים ה', י"ז) עה"פ "לא תענה ברעך עד שווא" כ' דבא הפסוק לאסור להעיד על חבירו שקר אפי' דבר שאינו כלום ולא יתחייב בו כלום בבי"ד, כי "שווא" הוא דבר בטל. עכ"ד. ואילו בסנהדרין פו: בענין שבאו עדים בשקר והעידו על אדם שגגב איש, אינם לוקים כיון שלא העידו שמכרו, ואינם מחייבים את הנידון כלום לענין "גונב איש ומכרו", ובי' הרמב"ן במלחמות שם דכיון דהני עדים לא נגמרו הדין על פיהם לכולם לא לממון ולא למלקות ולא לקטלא. אינם לוקין, דאין עדים זוממין לוקין בעקימת פיהם בלבד אא"כ הרשיעו צדיק (כדילפי' במכות ב.). עכ"ד. (ועיין ברמב"ן מכות ב: דכשלוקים המלקות הוא על הלאו דלא תענה, וה"הרשיעו" הוא רק גילוי). ומבו' בזה דאעפ"י דאיסור "לא תענה" יש בכל גווני, מ"מ החיוב הוא רק באופנים שנלמדו מקרא].

ולפי"ז י"ל דלאו ד"לא יחל דברו" הוא איסור על התוצאה, דהיינו שלא יהיה מציאות של חילול הדיבור. אמנם לענין החיוב, יש כמה מיעוטים: (להרע או להטיב) ו"לא יחל דברו" - מלמד דהשבועה לקיים את המצוה ליכא חיוב. "דברו" - מלמד שרק כשמחיל את הדיבור שלו עצמו יש חיוב, ולא כשמודר מחבירו. וכן בענין מתפיס בשבועה, כיון דסו"ס דיבר ואמר "ואני כמוך" והתכוון "ואני נשבע כמוך", א"כ יש כאן דיבור שאסור לחללו, ורק לענין חיוב על השבועה אי"ז מבטא שפתים שמחייב קרבן.

א. הנה יל"ע בדעת הרמב"ם אם ס"ל דיש שבועה את הלאו דבל יחל, דכפ"א נדרים ה"ה לגבי הלאו דבל יחל בנדרים ל"כ לשבועה [ורק בה"ד כתב את השבועה לגבי העשה] ונראה מזה לדעת הרמב"ם כמש"כ המאירי דשבועה אין את הלאו דבל יחל וכ"נ בלשונו בפ"ט סנהדרין, וכן הוכיח המנחת חינוך ממש"כ הרמב"ם בפ"א שבועות דאם נשבע לשקר במזיד לוקה והיינו משום לא תשבעו דכתבה בסמוך ול"כ דלוקה משום בל יחל [כמש"ש ריש ה' נזירות דעובר גם על בל יחל], אבל בסה"מ מל"ת קנ"ז לגבי הלאו דבל יחל כתב הרמב"ם דהוא בדבור אע"פ שהוא בלא שבועה ונראה מזה דגם בשבועה יש בל יחל, עוד הק' התוס' בשבועות דבתורה הרי כתיב בל יחל גם גבי שבועה, ועוד הוכיחו התוס' מנדרים טז: דרב כהנא מתני אמר רב גידל אמר רב ורב טביומי מתני אמר רב גידל אמר שמואל מנין שאין נשבעין לעבור על המצות ת"ל לא יחל דברו דברו לא יחל אבל מיחל הוא הוא לחפצי שמים דשמעינן מינה דהקרא דבל יחל קאי גם על שבועה, וצ"ע.

נלע"ד דהרמב"ם ס"ל כרבינו המאירי בסוגיין דכתב זה לשונו ואעפ"י שלא יחל בא גם כן לשבועה דהא כתי' כי יזור וכו' או השבע וכו' לא יחל דברו, מכל מקום שבועה מלא תשבעו נפקא ולא בא בל יחל אלא לענין נדרים שזדונו במלקות מכח לא יחל כו', [וכ"כ הריטב"א לדעת הר"ן וחלק ע"ז יע"ש], וביאור הדברים הוא עפמש"כ רבינו הספורנו עה"ת (במדבר ל' ב') כשאמר בהר סיני [ויקרא י"ט י"ב] ולא תשבעו בשמי לשקר וחללת היתה הכונה שהאיש הנודר או נשבע לא יחל דברו כו' יעו"ש, ומבואר בל' רבינו הספורנו דעיקר הלאו דלא תשבעו בשמי לשקר הוא ש"לא לעבור על שבועת ביטוי [ולא על עצם השבועה שלא להישבע לשקר], והוה בל יחל דשבועה וזהו הלאו היחיד דשבועה, והלאו דבל יחל הוא המשך להלאו דלא תשבעו בשמי לשקר דכמו דשבועה נאמר לאו שלא להחל את שבועתו ה"נ נאמר שלא יחל דברו אע"פ שהוא בלא שבועה, וזש"כ הרמב"ם בהלאו דבל יחל שהוא בדבור אע"פ שהוא בלא שבועה דהבל יחל הוי המשך ללאו דלא תשבעו בשמי לשקר וכמש"כ בעזה"י. ולפי"ז הרי הרמב"ם פוסק כרב דימי משמיה דרבי יוחנן דאוכל ולא אוכל שקר וכמש"כ דהלאו דלא תשבעו בשמי לשקר הוא שלא לעבור על שבועתו, ומה דמסיים דאכלתי ולא אכלתי שוא היינו דמהלאו דשבועת שוא ילפינן להנסיס לאכלתי ולא אכלתי בכלל שבועת שקר וצ"ע].

ב. והנה הר"ן ריש נדרים הק' דבמתני' דהתם דכל כיוני שבועה כשבועה מבואר דשבועה לא בעיא שם, [דבהזכיר השם מאי איריא משום שבועה תיפ"ל משום הזכרת השם כדמבואר בע"ז]. ולהלן לו. קאמר רב חנניא בר אידי דשבועה בעיא שם ולרבנן בעי מיהת כיוני ע"ש, וע"ז תירץ הגר"ח דלחייבא דקרבן ולהלאו דלא תשבעו לזה בעי שם כדכתיב גביה אבל בל יחל יש גם ללא שם. אכן ל"ד רבותינו הריטב"א בדעת רש"י והמאירי והספורנו וכן המנ"ח בדעת הרמב"ם הרי בשבועה יש רק הלאו דלא תשבעו וזהו הבל יחל דשבועה שלא לעבור על שבועתו ואין את הלאו דבל יחל, וכיון דהלא תשבעו היינו בשם א"כ כל איסור הבל יחל בשבועה היינו רק בשם, [אלא דהרמב"ם אף בלא שם אסור לו לעבור על שבועתו משום האיסור שאסר עצמו ואינו לוקה וכמושנ"ת במקומו בס"ד]. ועדיין צ"ע בטעמא דמילתא דכיון דגם בשבועה שייך בל יחל ורק דהלא תשבעו היינו הבל יחל דשבועה, א"כ כיון דבל יחל שייך גם בלא שם שוב גם בשבועה ילקה אף בלא שם, וי"ל.

והנה בדף טז. הק' הרשב"א דלמה נדר לאסור סוכה חל יבוא העשה דסוכה וידחה הלאו דבל יחל, ותירץ הגר"ח דהלאו דבל יחל עובר בדיבורו והעשה מקיים אח"כ, אכן הרשב"א ס"ל כמשנ"ת מהרמב"ם דהבל יחל היינו שלא לעבור על נדרו ועובר רק בביטול, וכן נלע"ד בדעת הרמב"ם דאף הלאו דלא תשבעו דכתב על שבועה הוי על הביטול דומיא דבל יחל דהלא תשבעו וזהו הבל יחל דשבועה וככל משנ"ת בעזה"י.

נדרים (ג), "איש כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה", מקיש נזירות לנדרים ונדרים לנזירות וכו', ומה נדרים עובר בבל יחל ובבל תאחר אף נזירות עובר בבל יחל ובבל תאחר. ושם (ג), בשלמא בל יחל דנדרים משכחת לה כגון דאמר ככר זו אוכל ולא אכלה עובר משום בל יחל דברו, אלא בל יחל דנזירות היכי משכחת לה, כיון דאמר הריני נזיר הוה ליה נזיר אכל קם ליה בבל יאכל שתה קם ליה בבל ישתה, אמר רבא לעבור עליו בשנים".

ותמה הגרעק"א בגה"ש עמש"א דבנדרים משכחת לה בל יחל כגון דאמר ככר זו אוכל: "עייני לקמן (ח) בר"ן ד"ה והלא מושבע. וצ"ע, דהא נדר בקום עשה לה משכחת לה, דכל נדר הוא שאוסר חפץ עליו, ובנדר שלא אוכל ס"ל למה פוסקים דהוי יד דכונתו לאסור המאכל עליו, אבל לידור לע"ש שות מעשה לא משכחת לה, וה' יאיר עיני". וברש"ש תירץ דמשכחת לה דרך תנאי ע"ש, ועדיין אינו מיושב, דלמה לא נקטו כפשוטו דאמר קונם ככר זו עלי ואכלה דעובר בבל יחל, ועייני בחת"ס ובפרשת נדרים מש"כ בזה, וע"ע בשלמי נדרים.

ויש כמה אחרונים שתיצרו דאיירי באופן שנדר לאכול ככר שיש באכילתו מצוה (כגון תרומה וקדשים, לחמי תודה, מצה, סעודת שבת), וחל מדין נדרי מצוה, וכ"כ בדבר אברהם (ח"ג סימן כג), הגרש"ש (בספר הזכרון להגר"ח שמואלביץ עמ' ת), משנת רבי אהרן (סימן כו אות ב), ושיעורי רבי שמואל (אות מג). ואכתי צ"ע למה לא סגי להו לגמ' במה שיש בל יחל באומר ככר זה אסור עלי, וע"ש באחרונים מש"כ בזה.

ולענ"ד נראה לפרש ע"ד דברי האחרונים הנ"ל דאיירי בנדרי מצוה, ומה שחתרו למצוא אופן של בל יחל דוקא בנדרי מצוה, נראה הטעם, דכאן באו להקיש נזירות לנדרים, ולומר דכמו שיש ב"י בנדרים כן יש בניזירות, והנה בגדר נזירות נתחבטו בו האחרונים, האם גדרו כאיסור חפצא שאוסר על עצמו את היין, וכן הוא דעת המב"ט (ח"א סימן סח), ומהרש"ם (יו"ד סימן עו), ועוד, לענ"ד דעת המהרי"ט (סימן נג) שהוא מקדש את עצמו כעין קדושת כהן, וממילא התורה אוסרתו באיסורי נזיר. ודעת הגרש"ש (סימן ד-1) דהגברא מקבל על עצמו לנהוג ניהוג נזירות.

הרי לנו דעת המהרי"ט והגרש"ש שניזירות אינו איסור חפצא, ואף לדעת מהרש"ם הנ"ל דס"ל דהוא איסור חפצא, מבואר שם בדבריו דאין הכוונה שאוסר על עצמו היין באיסור חפצא, אלא גזה"כ הוא שמי שיאמר הריני נזיר ממילא נאסר לו היין, אבל הנדר עצמו הוא כשבועה על הגברא. גם לדעת המב"ט שם דהוי כאוסר ממש היין עליו, והוי כאילו אמר בפירוש כל אשר יצא מגופו היין אסור עלי, מ"מ כ"ז לא שייך אלא בין, אבל בת"י גלחת וטומאה לא שייך איסור חפצא כלל, וכן כתב במהרי"ט שם, ולגבי זה כו"ע לא פליגי דלא הוי איסור חפצא (ואכמ"ל בזה). המורם מכל זה, דנזירות ל"ה איסור חפצא, ועכ"פ יש בה איסור שאינו בגדר איסור חפצא, ומי"מ יש עליו בל יחל.

והנה היה מקום לומר, דלא נאמר בל יחל דנדרים אלא באיסור חפצא, דנדרים איסור חפצא הם (נדרים ב:), וגדר האיסור הוא שלא לחלל את האיסור חפצא שחל ע"י דיבורו, אבל בניזירות דאיסור גברא הוא, או דעכ"פ משכחת בה גם איסור גברא, לא שייך באופן זה איסור דבל יחל. ועייני ברמב"ן (ר"פ מטות) שכתב דלא שייך נדר היכא דליכא איסור חפצא, וקשה מדברי הרמב"ן בשבועות (כ:), דס"ל דאיכא נדרי מצוה, וע"כ שכוונתו דאין ב"י רק באיסור חפצא, וכן יש לבאר דברי הר"ן (ח), והר"ן לטעמיה דס"ל (טו). דאף המודר עובר בבל יחל, וע"כ שגדר האיסור הוא שלא לחלל את האיסור שחל.

ומעתה ניחא שפיר מה שחתרו בגמ' למצוא אופן שיש בל יחל בנדרי מצוה, דאם לא מצאנו בל יחל בנדרי מצוה, היינו אומרים שאין בל יחל רק באיסורי חפצא דומיא דנדרי איסור, וממילא בניזירות דהוי אגברא (או באופנים דהוי רק אגברא) לא שייך ביה בל יחל, אבל מעתה שגם בנדרים משכחת לה בל יחל אגברא, מקישים נזירות לנדרים לומר שגם בניזירות יש בל יחל אגברא.

אמנם עיקר הפירוש הנ"ל לא קאי אלא בדעת הראשונים הסוברים שיש ב"י בנדרי מצוה, וכן דעת הנימוקי יוסף וראמ"ה (ח), אבל ברמב"ם (נדרים פ"א הכ"ט) כתב דהוא כמו נדר, ופירש הרדב"ז דאין בו ב"י, גם בדברי הרמב"ן והר"ן הנ"ל משמע דאין ב"י בנדרי מצוה, וי"ל דלכך ציין רעק"א לדברי הר"ן, דלדבריו הדרא דקושיא לדוכתא. [אמנם י"ל דאף הרמב"ם והר"ן לא קאמרי דאין ב"י בנדרי מצוה רק היכא שלא אמר "הרי עלי", ולא חייב עצמו בעשייה זו, אבל באומר "הרי עלי" לכו"ע יש ב"י בנדרי מצוה, ואכמ"ל בזה. אבל בדברי הרמב"ן הנ"ל אין לומר כן].

בנדה מו. אמר רב הונא [במופלא הסמוך לאיש] הקדש ואכל לוקה, שנאמר איש כי יפליא לנדור ולא יחל דברו, כל שישנו בהפלאה ישנו בבל יחל וכל שאינו בהפלאה אינו בבל יחל, ואסקינן דאיירי כגון שהקדש הוא ואכלו אחרים, ועכ"פ מבי' דבמועל ונהנה מן ההקדש [שהקדשו אדם] עובר משום בל יחל. וצ"ב, דהרי המקדש לא נדר שלא יהנו מהקדש זה, אלא רק הקדשו ומסרו לרשות ההקדש, וממילא נאסר בהנאה מצד איסור התורה, ומה שייך בזה איסור בל יחל שהוא מצד חילול הדיבור.

ובפשטות הביאור הוא, דכיון דבדין ההקדש נכלל איסור הנאה מההקדש, ואיהו החיל בחפץ זה שם הקדש, הלכך אע"ג דהוא עצמו לא חידש את איסור ההנאה, מ"מ כיון דאיסור זה נובע מכח הקדושה שהוא החיל, שפיר נחשב דהוא החיל בחפץ איסורים אלו ע"י הקדשה וממילא אם עוברים עליהם חשיב חילול דברו, ודו"ק.

אמנם ע"י בשיטמ"ק מנחות ד: (בהשמטות י"ח), במאי דכתב רש"י שם דהא דאין נהנים מקדשים קלים הוא רק מדרבנן, והק' השטמ"ק דהא מבואר בר"ה (יח) דבשופר של שלמים לא יתקע ואם תקע לא יצא, ומדקאמר לא יצא [אפי' בדיעבד] ש"מ דאיכא איסור הנאה דאורייתא, (וע"ע כע"ז תוס' נדרים י: ד"ה אדם מביא), וכ' הש"מ "ופי הר"מ דאיכא איסורא דאורייתא מידי דהוה אקונמות, שהרי מתפיס ככר בשלמים ואכלו עובר בבל יחל, וכמו כן בשלמים גופייהו איכא איסור דלא יחל" והיינו דאף דמצד עצם דין הקדשים אין איסור הנאה דאורייתא, מ"מ אסור בהנאה מצד לא יחל, ולפשמנ"ת דכל מאי דאיכא איסורא דבל יחל, הוא משום דאיסורי ההקדש באו על ידי הקדשו, אבל אין כאן איסור נדר מצד עצמו, א"כ דבריו צ"ב, דמה שייך לומר דהיא איסור מצד נדר טפי מאיסורי ההקדש, הא כל דאין כאן איסור מצד ההקדש, הא ליכא איסור נדר כלל.

והנראה מבואר בזה, דבאמת האיסור דבל יחל אינו מצד דע"י הקדשו חלו בזה איסורי ההקדש, אלא דבעצם מאי דמקדש נכלל בזה גם ענין נדר והפיר' שה מרשות הדיט, והיינו דבמה שמקדשו הוא מוציאו ואוסרו מהנאת הדיט, לצורך שיעמוד רק לרשות גבוה, וא"כ נמצא דאפי' במקום דאין איסור הנאה מצד פרשת הקדש, מ"מ אסור מצד מאי דאסרו והפרישו מהנאת כולי עולמא, וא"ש דברי השטמ"ק.

ועוד נראה להוכיח כן מדברי הר"ן בנדרים טז: (ד"ה אלא) שכ' שאפשר לא-סור בנדר (בהתפסה בקרבן) זיקת צרור לים, אף שאינו נהנה מזה כלל [וא"כ אין איסור כזה בקרבן], אמנם כ' דכ"ז דוקא במפרש (שיאסר עליו דבר זה), אבל אם נדר בסתמא קונם צרור זה עלי וכדו, מותר לו לזורקו לים, דמסתמא לא אסר על עצמו אלא הנאה, והוכיח כן ממקדש בהמתו שאסרה עליו ועל כל העולם, ואפ"ה אינה אסורה בנגיעה (אלא בהנאה) וה"ל בכל נדר סתמא, ולכאו"מ א"נ דאין כאן דין נדר בפנ"ע, א"כ דבריו צ"ב, דמאי ראיא מכל מקדש בהמה, הרי למעשה לא נדר ממנה הנאה, אלא דכיון דחלו בה דיני ההקדש ע"י דבורו, חשיב דנאסר ע"י פיו ואיכא משום בל יחל, וא"כ כל מאי דאיכא נדר הוא רק כלפי מה שנאסר מדיני ההקדש, אבל נגיעה כיון דאינה אסורה מצד הקדש, פשוט דאין כאן בל יחל כלל, ומאי ראיא לשאר נדר, ומוכח מזה ג"כ כנ"ל, דבאמת מלבד עצם ההקדש דידיה כלול בדבורו גם הפרשה ואיסור לגבי כל העולם ליהנות מבהמה זו, והלכך שפיר מוכח דמאי דאינו אסור בנגיעה, ש"מ דכשאוסר הדבר בסתמא לא נאסר אלא בהנאה.

ולפי"ז נראה לבאר עוד דברי הר"ן בנדרים יב. (ד"ה נחלת אהרן וד"ה בעיקרו), במאי דאמרי' התם דתרומה וחלה חשיב דבר האסור [מצד עצמו], ולא דבר הנדור [שנאסר ע"י נדרו] והלכך א"א להתפיס ולאסור בו דבר אחר, ע"ש. וכתב הר"ן "ואע"ג דבקריאת שם מתסרי, כיון שאינו אסור לכל דבר האסור מקרי ולא דנר הנדור", וכע"ז כ' הר"ן לגבי חזה ושוק "לא משום נדרא הוא, דאי הכי היה אסור לכל, אלא איסורא הוא דרמי רחמנא עליה" ובפשוטו כוונתו דכל דבר שאינו אסור לכל ל"ח דבר הנדור, וצ"ב טובא, דהרי פשוט דיכול לאסור בנדר חפץ לאדם פלוני ופלוני, ופ' דחשיב דבר הנדור אע"ג שאינו אסור לכל, [וע"י בשו"ת מהרי"ט ח"א סי' נ"ג שביאר "כיון שאינו אסור לכל מאחר שקרא עליו שם תרומה, כמו כשקרא על הככר שם קרבן סתם שנאסר לכל העולם", וצ"ב].

אמנם לפי מה שהוכחנו לעיל יש לומר דבאמת מצד מאי דע"י דבורו חלו בזה איסורי התורה ל"ח נדר ואיסור פיו כלל, וכל מאי דאסור בהקדש מצד בל יחל הוא משום דע"י הקדשו נחשב שהוא מפרישו ואוסרו מהנאת כל העולם לצורך ההקדש, וא"כ שפיר כ' הר"ן דע"כ ל"ש לומר דבחלה ותרומה יהא ג"כ ענין נדר ואיסור לעלמא כבהקדש, דא"כ היה לו ליאסר לכו"ע, דהרי זהו כל ענין הנדר שהוא מפרישו מרשות הדיט לגמרי, [ולומר דהוא מפרישו מרשות ישראל לצורך הכהנים, זה לא מסתבר דאינו חילוק רשויות בעצם, ועוד דעיקר דין תנינת התרומה הוא לז' דאין דניתן לכהנים לאכלה, ויל"פ ואכמ"ל], וע"כ דאין כאן נדר כלל, וכל איסורו לזרים הוא רק מצד איסור התורה, ושפיר חשיב דבר האסור ולא דבר הנדור.

פער האיון

לא יחל דברו

בספרי (קנג) עה"פ "איש כי ידור נדר וגו' לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה", פי רז"ל **לא יעשה דברו חולין**. וכי הראב"ד שם דהיינו שחכם לא יתיר לעצמו, כדמשמע שם בספרי דע"ז קאי (עי' לק' בענין לא יחל לעצמו). אך רש"י כאן נקט דזהו הביאור בעיקר האיסור שלא יעשה דברו חולין. וכ"ה בסה"מ (ל"ת קנז). וכן פי הראב"ע דענינו **לא יחל**.

וביאר בספרי דבי רב דכיון שעיקר הנדר הוא במתפיס בדבר הנדור, אם עבר ואכלו נמצא שעשאו חולין, וזהו החילול (וע"ע בדבריו לק' בענין הפרה לעצמו). וכע"ז כ' הנצי"ב דכשנודר הרי הוא מקדיש על עצמו, עי"ש. וכתב עוד דיש בזה גם לי חול, שמוציא דבריו לבטלה. [ז"א דבכלל מ"ש בספרי איכא ב' ביאורים לא יחל ולא יעשה חול - בטלה, ועי' בתרגום (לק').]

אבל הרשב"ם כ' שאין לפרש לשון חילול, אלא לא יחל הוא לא יאחר, לשון המתנה, [- **לא ימתין**, כמו ויחל עוד שבעת ימים]. וכע"ז כ' החד זקוני. ולפי"ד לכאן הוא איסור אחד עם כל תאחר, וצ"ע שהרי בספרי שם אי ועל כל תאחר מנין, ת"ל (דברים כג) כי ידר נדר לה' וגו' מגיד שעובר על כל תאחר ועל כל יחל. ועי' לק' בפלוג' הרמב"ם והרמב"ן בזמן החיוב, ולפי"ז י"ל דהרשב"ם ס"ל כהרמב"ם.

ואונקלוס תרגם **לא יבטיל** פתגמיה. [ויתכן דכוונתו ג"כ למשמעות "חול" כנ"ל שמוציא דבריו לבטלה]. ועי' רש"י תענית ז: (ד"ה רוח צפון תחולל) תחולל - תבטל כמו לא יחל דברו.

גדר איסור כל יחל

האחרונים חקרו אם המחייב בכל יחל הוא **הדיבור או הדבר**, כלומר דיבור הנדר או הדבר הנדור. [ובנו"א: האם החילול על הדיבור או על התוצאה של הדיבור]. ועי' קה"י נדרים סי' ה' שכ' לפי המנ"ח שקפידת התורה על דיבור פיו ומוצא שפתיו שלא יהיו מחוללין, אך בדעת המהרי"ט הוכיח לכאן דהחלות אינה תלויה במה שקיבל בפיו, עי"ש שהאריך.

ועי' בשטמ"ק נדרים ג: (ד"ה וכתב) הביאור הגמ' שם דלא שייך כל יחל בניזירות, משום דדוקא בנדרים שמוכרח שהוציא בשפתיו איסור על האכילה, אזי כשעובר הרי הוא **מיחל מוצא שפתיו**, אבל בניזירות רק אמר הריני נזיר, וכשעובר על נזירותו אין כאן ביטול שפתיים.

אך עי' רשב"א (טז): בביאור איסור חפצא דנדרים, "דכל היכא שמזכיר האיסור על החפץ **חל איסור כל יחל על החפץ**". ומשמע דהמחייב מצד הדבר הנדור ולא מצד דיבור הנדר.

ותליא בזה פלוג' הראשונים באופן שיש מדיר ומודר מי עובר. דשי" טת הרמב"ם (י"ב) שהמדיר והאכילו עובר משום כל יחל. והר"ן (טו) ד"ה הלכה) חלק עליו ושיטתו שהאוכל לוקה, אבל הנודר לא עשה שום איסור. דלפי הרמב"ם האוסר שהוא בעל הדיבור לוקה על חילול דברו. אבל לפי הר"ן גדר כל יחל הוא על הדבר האסור, ולכן הנהגה הוא העובר.

[ככלל יש להעיר, דשי"ך בכל יחל ב' הענינים, שהרי כל יחל כולל נדר ושבועה (כמ' פורש בקרא), ובגמ' (ב) מבואר דנדר הוא איסור חפצא ושבועה איסור גברא, וע"כ דהלאו דכל יחל שייך גם על החפצא וגם על הגברא].

זמן החיוב

נחלקו הרמב"ם והרמב"ן מתי עובר בכל יחל [בנו"ן], שהרמב"ם בל"ת קנז כ' כשנדר קרבן ולא הקריבו ועברו עליו ג' רגלים כסדרן הוא חייב משום בלא תאחר ומשום כל יחל. והוא משמעות ספרי, עי"ש. ועי' בהל' ערכין (פ"א ה"א) שעובר על שניהם יחד.

והרמב"ן (סוף מצוה צד) השיג ע"ז דמה ענין ג' רגלים לכל יחל, אלא בג' רגלים עובר בכל תאחר, ומשום כל יחל אינו עובר עד שיעבור על הנדר וא"א לקיימו.

ובביאור שי' הרמב"ם כ' בכתר כהונה (על הספרי) דמאחר שמחוייב לה' בלא תוך ג' רגלים (משום כל תאחר), הרי זה כאילו קבע הזמן בשעת נדרו להביא באותה שעה, וממילא משעבר זמן זה חילל דברו ועובר גם בכל יחל.

ועי' אבי עזרי' בהל' בכורות (א"ג ד"ה והנה) שכ' בשי' הרמב"ם דדין כל תאחר אינו בחיובי הקרבן, אלא הוא דין בנדרים, ולכן עובר בכל יחל כיון שזמן זה הוא מדיני הנדר, וא"כ כשעבר הזמן ולא הביא הרי חילל דברו.

ועי' יונת אלם (סי' יב) שחקר בזה אם כל תאחר הוא מהל' נדרים דהיינו שהוא דין זמן בקיום הנדר, או דאינו שייך לנדרו. והוכיח מדברי הרמב"ם כנ"ל דזמן דג' רגלים הוא דין זמן בקיום הנדר, ולכן בסופם עובר בכל יחל.

פער האיון

כל יחל מדרבנן

בנדר האוסר דבר שאין בו ממש, תנן בנדרים פ"ב (י"ד): קונם שאני ישן שאני מדבר וכו', ונתבאר בגמ' (טו). דהוא איסור כל יחל מדרבנן. וטעם האיסור משמע בתוס' (ד"ה אחרים) שהוא מכח **מנהג**, עי"ש.

אך הריטב"א כ' בטעם האיסור **"דאתי לאיחלופי** בשאני אוכל דהוי נדר גמור". והכריח בחי' ר"א יפהן שם (מילואים יב) דאינו גדר הדין דבכ"מ דאתי לאיחלופי אסרו רבנן, אלא דנאמר דין מיוחד של איסור נדר מדרבנן. וחקר אם הוא ככל נדרים דמדרבנן חל חלות נדר גם על דבר שאין בו ממש, או שהוא רק איסור מדרבנן לעבור על דיבורו.

ועי' ברמב"ם (ג"ב) שטעם האיסור **"כדי שלא ינהוג קלות ראש בנדרים"**. ועי' בלח"מ שם דה"ט שייך טפי בעם הארץ (עפ"י הגמ' בדף כ. עי"ש ובפסחים נא).

כל יחל במנהג של מצוה

תניא בנדרים טו. דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור אי אתה רשאי להתירם בפניהם שנאמר לא יחל דברו. ומבואר בגמ' דהוא **כל יחל מדרבנן**, ופירש"י דלוקה מדרבנן. ונפסק בשו"ע יו"ד (רי"ד, ד) דברים שנהגו בהם איסור הוי כאילו קיבלום עליהם בנדר. ודייק החיד"א (שיורי ברכה) דנקט השו"ע ל' "כאילו" למימרא דהוי מדרבנן.

וכתב הר"ן (פא): דדריש מדברו **"לומר דאפי' מידי שאינו נדר גמור אלא דיבור בעלמא** אפ"ה לא יחל, כדי שלא תנהוג קלות ראש בנדרים גמור רים". והרש"ש כ' דמשמעות הדרשא מ"דברו" דהוא **לשון הנהגה** כמ"ש בתהלים (מז,ד) "ידבר עמים".

וגדר דברים המותרים שנהגו בהם איסור, כ' הש"ך דהוא מחמת סייג וגדר ופרישות. ובחי' מנחת שלמה (נדרים טו) כ' דאמנם לכאן איסור זה נאמר דוקא בדבר מצוה או סייג. אבל מהתוס' (הנ"ל) שבכל מה שאוסר על עצמו דבר שאין בו ממש לא גרע ממנהג, משמע דהוא בכל מנהג. עי"ש מה שדחק.

בשערי זבולון (יו"ד לט) חקר אם הדין דכל יחל מדרבנן באופן זה, הוא שגם מנהג הוא בכלל נדר, או דהוא דין דרבנן חדש שיש חיוב לשמור מנהג של מצוה. והוכיח מהב"י דס"ל כצד הב' וכי' להעיר לפי"ז דלגבי מנהג של מצוה לא סגי לומר בלי נדר אלא צ"ל גם בלי מנהג.

לא יחל דברו - הפרת נדרי עצמו

בגמ' נדרים פא: דבר אחר לא יחל דברו מכאן לחכם שאין מתיר נדרי עצמו. ויסודו בספרי הרי שהיה חכם לא יפר לו לעצמו, והדין נותן אם מיפר לאחרים **לא יפר לעצמו ת"ל לא יחל דברו** לא יעשה דבריו חולים. ועי' במשנה נגעים פ"ב (ה) כל הנדרים אדם מתיר חוץ מנדרי עצמו. [והיינו דמ"ש חכם הוא רבותא כמ"ש המאירי (עה). דכ"ש בכל אדם].

ולפירוש הראב"ד בספרי שם, זהו עיקר הלימוד דלא יחל שלא יעשה דבריו חולין, שלא יפר לעצמו. וכ"מ ברלב"ג דמפר' כל הפס' על הפרת נדרים. ועי' בביאור המלבי"ם (לח) דההכרח מצד הלשון דאם היה פירוש שו שלא יעבור על נדרו הול"ל לא יעבור על דברו או לא יחליף דברו, אך לשון יחל מציין שמוציא דבר מקדושה לחולין, וזה על ידי הפרה.

וצ"ב דא"כ לפי הספרי אין מקור לאיסור כל יחל בעבירה על נדר, דהאיסור הוא דוקא כשמפר, והרי כל מס' נדרים מלאה דעובר בכל יחל כשעבר על נדרו כגון שאמר ככר זו אוכל ולא אכלה (ג): וכדו'.

ותירץ בס' עיוני רש"י דהאיסור שלא יפר לעצמו הוא הלל"מ, כמבואר בחגיגה: דהיתיר נדרים ע"י חכם רק נרמז במקרא, וא"כ הלימוד בספרי הוא רק אסמכתא, ועיקר הפס' הוא שלא יעבור על נדרו, אלא מדאפקיה בל' חילול משמע ענין זה שלא יחל ע"י הפרה, וע"ז סמכו רבנן לאיסור שלא יתיר הנדר לעצמו.

ועי' בספרי דבי רב (על הספרי) דעיקר פירוש לא יחל הוא לא יחלל (כנ"ל בביאור המקרא), אלא מפני ששינה הכתוב ואמר לא יחל דריש נמי **לשון מחילה**, ללמד שהוא עצמו אינו יכול להתיר נדרו.

הרא"ש (נדרים פ"ג ה) הביא את קו' ר"ת על אמירת **כל נדרי**, מי תיר נדרי החזן דהוי א"א להתיר לעצמו. וכי' הרא"ש דלכך כל הקהל אומרים בלחש והם מתירים לחזן. ועי' בחי' מנחת שלמה (כג): דהוא חידוש דאע"פ שאינו שומע את קול המתירין ג"כ הותר נדרו. ועי"ש שהעיר **שצריך כ"א מהקהל לכוון באמירתו להתיר את נדרי הקהל [ולא את נדרי עצמו]**. אמנם אם טועה ומכוון גם על עצמו אינו מבטל את ההתרה לאחרים.

הרב מנחם וינטר

אמרי בגמ' נדרים טו. שיש בל יחל דרבנן, דתניא דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור. אי אתה רשאי להתירם בפניהם שנאמר לא יחל דברו וע"ש דהוי בל יחל מדרבנן. וצ"ב איך מביאים את הדין הזה לדין האוסר דבר שאין בו ממש כגון האומר שאיני יושן דאפילו דהוי דבר שאין בו ממש הנדר חל לכל הפחות מדרבנן והרי אין זה דומה לנהגו, ותימצו בתוס' והאי נמי שנדר ונתכוון לאסור על עצמו גם בדבר שאין בו ממש אין לך נהגו גדול מזה ע"כ. ונראה לבאר דנדר רגיל יש לו גדרים איך יחול הדיבור ולכן אינו חל על דבר שאין בו ממש כי בצורת נדר אוסרים את הדבר ואם אין בו ממש אינו נאסר, אך נדר החל בגלל מנהג יכול לחול אפילו על דבר שאין בו ממש והוי רק דרבנן כי הוא חל לא מכח הדיבור אלא מכח המנהג. ז"א דכוונת תוס' שהגמ' לא הביאה רק סתם מקום שמצינו לא יחל מדרבנן אלא אומרים שכל נדר שהאדם יודע שהוא לא יכול לחול אם הוא בכל אופן רוצה אותו אע"פ שזה על דבר שאין בו ממש זה חל כמו כל מנהג, ואע"פ שמצינו שגם בדברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור לא כל מנהג מתקבל כמו שכתבו התוס' בפסחים נא. (ד"ה אי אתה) שיש דברים שהם מנהג טעות ולכן המנהג חל על כלל, אבל כאן ההנהגה היא משום חומרא ופרישות ולא שייך לומר דהוי מנהג בטעות.

ובעצם סיבת האיסור של דברים המותרים ואחרים נוהגים בהם איסור אי אתה רשאי להתיר בפניהם, הביא התורה תמימה שנאמר בירושלמי פ"ב ה"א תני דביה רב פליג מניין לנדרים שהם מותרים לך מן השמים ובני אדם נוהגים בהם איסור שלא תהא נודר ומבטל ת"ל לא יחל דברו ולא יעשה דבריו חולין. אך נראה מדברי הריב"ז ז"ל דהוי בל יחל מן התורה וז"ל... שלא יעשה דבריו חולין ועובר מן התורה על בל יחל אם עושה איסור זה בעצמו ומבטלו אף על פי שלא חלה עליו הנדר מן השמים ונמצא לשיטת רב אפילו בשלא חל הנדר עובר בל יחל כשמבטלו ועובר על בל יחל בשעת הנדר כיוון שנדר ע"מ לבטלו בתחילה וכן הוא ברמב"ם הלכ' נדרים פ"א הלכ' ד' ומנין שאפילו ארבעה מיני נדרים אלו שהם מותרים שאסור לו לאדם להיות נודר בהן על מנת לבטלן תלמוד לומר לא יחל דברו לא יעשה דבריו חולין; אך נראה שאין הלכ' זו קשורה לענין הדין שהביאה הגמ' שיש בל יחל מדרבנן דהא כאן הבעיה משום שנדר על מנת לבטל כך משמע מלשון הריב"ז בירושלמי. אבל הרש"ש בנדרים ביאר את הדרשה של הגמ' לא יחל דברו דהוי דברו מלשון דבר ולא מלשון דיבור ודבר הוי ענין של הנהגה ואז יהיה הביאור לא יחל דברו לא יחל הנהגתו והחידוש הוא שאפילו הנהגה ללא דיבור או דיבור על דבר שלא חל מן התורה רק הוא רוצה שזה יחול זה חל בתורת מנהג.

בשו"ע יו"ד סי' ריד ס"א כתב דברים המותרים וידועים בהם שהם מותרים רים ונהגו בהם איסור משום סייג נדר ופרישות הוי כאילו קבלו עליהם בנדר ואסור להתירם בהם הלכך מי שנדר להתענות וכו' ורוצה לחזור בו מחמת שאינו בריא צריך ג' שיתירו אם בשעה שהתחיל לנהוג בו היה דעתו לעולם ונהג בו פעם אחת שצריך התרה. והקשה בש"ך סק"ב מדוע באו"ס ח"י תקסח ס"ב כתב דתענית בה"ב שאירע בו ברית מילה מצוה לאכול ואין צריך התרה א"כ מדוע באינו בריא צריך התרה הרי נצוה שיאכל ואין צריך התרה ולא קשיה דהתם לא נהגו להתענות כשאירע ברית ונהגו לאכול א"כ כל המתענה אדעתא דהכי מתענה שכשאירע ברית יאכל אבל הכא לא אסיק אדעתיה דכשלא בריא לא יתענה וכן תירץ על המנהג שלא אוכלים בשר ולא שותים יין מראש חודש אב ואילך ומותרים בסעודת מצוה, ומשמע אפילו ללא התרה אלא ודאי דהוי משום דאסיק אדעתיה שאם יארע ברית שיאכל בשר וישתה יין, וא"כ משמע שאפילו כשאין מצוה לאכול דוקא בשר או דוקא לשתות יין בטל הנדר. ובדגול מרבבה תירץ תרוץ אחר ויש נפקא מינא שההבדל בין ברית מילה דלא הוי תמיד א"כ אפילו אוכל אך אין הוא עוקר את נדרו משא"כ באינו בריא רוצה לבטל בגלל זה את כל הנדר אין הוא יכול לעשות כזה דבר וכתב דאם אין כוונתו לבטל הנדר רק לדחות אותו משום שאינו בריא ודאי שיהיה מותר לו לאכול ונראה שהש"ך הולך בשיטה שאפילו רוצה לדחות את הצום פעם אחת אי לא אסיק אדעתא חייב התרה והדגול מרבבה סובר שעל פעם אחת אין זה בכלל שינוי מהנדר רק אם רוצה לבטל את המנהג שם צריך התרה ויתכן שהנקודה היא אם זה חל מפני נדר ופרישות א"כ גם אחר כך יהיה המנהג ופעם אחת יתבטל המנהג ישיג את אותה תוצאה לכן יכול לאכול ללא התרה אבל אם רוצה לבטל לעולם שם כל רצונו מתבטל על כך יש צורך בהתרה. אך לדעת הש"ך אחרי שהמנהג חל חוזר להיות נדר רגיל שתלוי דיבורו ובדעתו ולכן אפילו בחד פעמי צריך התרה אם לא היה בדעתו.

הרב מאיר מנדלסון

אמירה לצדקה אם כמסורה

א. במשנה בקידושין (כה): הדין של אמירה לגבוה כמסירתו להדיוט, והשאלה אם זה ג"כ בצדקה, הגמ' ברה" (ו) דורשת (דבר' כג) "אשר דברת בפיק" זו צדקה, לכן סוברים רוב הראשונים [תוס' ב"ק לו: והרי"ף שם יח: והרא"ש שם סג והמרדכי ועוד] שאף בצדקה לעניים חל הדין של אמירה לגבוה כמסירתו להדיוט. אולם יש ראשונים [רמב"ם פ"ח ממתני' בעל המאור ב"ק שם, ושו"ת הרשב"א תרנ"ו ותקס"ג] שחולקים על הדין של אמירה לגבוה בצדקה, רק בתורת נדר מחויב לקיים מה שאמר, אבל אין האמירה עושה קנין כמסירה, ואין ב"ד נזקקים לו אם רוצה לחזור, [ועי' שו"ע יו"ד רנ"ח, ו].

חישוב ליתן צדקה

ב. בתרומת המשכן כתוב (שמות לה, כב) "ויבואו האנשים על הנשים כל נדיב לב הביאו". והגמ' שבועות (כו): דורשת פסוק בדברים (כג) "מוצא שפתיך תשמור ועשית", אין לי אלא שהוציא בשפתיו גמר בלב מניין, ת"ל "כל נדיב לב [הביאו]", ע"כ. פשוטות הדרשה רק בנדרי הקדש, אבל בנדרי חולין וצדקה, אינו חייב אא"כ הוציא בשפתיו, דכתי' במלות "לבטא בשפתים". באמת זה מחל' הראשונים, הרמ"א (שם פ"א) מביא מכה ראשונים אם חשב בלבו ליתן איזה דבר לצדקה, הרמ"ב (לא) מסביר דאע"ג לענין שבועה ונדבה כשאוסר דבר אותו לקיים. וי"א דאם לא הוציא בפיו אינו כלום. והעיקר כסברא הראשונה. הגר"א מסביר שהמחל' אם צדקה כקדשים. היד אברהם מביא מהריטב"א שאפי' לדעה ב' דאם לא הוציא בפיו אינו כלום, מ"מ יר"ש יקיים דובר אמת בלבבו.

אם צריך גמירת דעת ממש

ג. לכא' לכל אדם יש הרבה מחשבות לתת לצדקה, וכן לגבי השיעור. אך כ' הערה"ש (שם לט) שלא מקרי גמר בלבו במחשבה בעלמא, אא"כ גמר בלבו ממש בהחלט כך וכך אתן לצדקה. ובסוף מביא שאף הרמ"א [לקיים מחשב-ת] אינו אלא בצדקה ולא בשאר דבר מצוה כתענית דבזה כו"ע מודה דצריך להוציא בשפתיו, ע"כ. לכא' זה לא כהמחבר (תקס"ד, ו) שמועיל הרהר קבלת תענית במנחה. ובמ"ב (לא) מסביר דאע"ג לענין שבועה ונדבה כשאוסר דבר על עצמו לא מהני עד שיוציא מפיו, אבל תענית דמי לנדר של צדקה דמהני כשגמר בלבו, עיי"ש.

בפ"ת (ט"ו) יש חידוש בשם שו"ת דת אש (י"ד) שאפי' היה מחשבה ליתן צדקה ל"צ ליתן כלום, רק אם הוציא מפיו "ליתן צדקה", ולא הוציא מפיו מהו שרוצה ליתן או כמה, וחשב במחשבתו על דבר או סך הידוע, אז צריך לקיים מה שחשב, ע"כ. אולם הגר"ח שליט"א (דרך אמונה פ"ח ממתני דהל' צ"ג) חולק על זה דבח"מ (רי"ב, ח) לא משמע כן [שאפי' לא הוציא מפיו כלום חייב ליתן]. וכן בשו"ת באר משה (ב,ח) במי שכתב המחאה לצדקה ונתחרט וקרעו, עיי"ש שהוכיח שצריך לקיים מחשבתו דלא כהדתי אש, ולבסוף הסיק שהיות שאחר שהרהר עשה מעשה כתיבה לקיים הרהורו, לכל הדעות חייב בנדבת לבו ואסור לחזור.

לא נתן עובר בכל יחל

ד. הרמב"ם (סה"מ ל"ת קנ"ז) מביא ספרי כשנדר קרבן ולא הקריבו ועברו עליו ג' רגלים חייב משום בל תאחר ובל יחל, וכן כל מה שדומה לקרבן שידור לב"ה או לצדקה או לביהכ"ס, ע"כ. וכן ריש הל' ערכין שחייב משום בל יחל. בדרך אמונה (שם ה"א) מסביר דאע"ג נדנדי איסור אינן אלא באוסר ע"ע איזה דבר ולא אם קיבל עליו לעשות, אבל הוא ילפי' בגמ' (ר"ה ו) "מוצא שפתיך תשמור אשר נדרת בפיק", ודרשי' בפיק זו צדקה, דחל עלי נדר. ומביא השו"ע (רנ"ז, ד, ר"ג ד,ה) שצריך ליתן מלידור אפי' צדקה אלא אם ישנו ביזו יתן מיד, ואם פוסקים צדקה יאמר בלא נדר. והש"ך (רג"ז) מסביר דאף אם פוסק דתם הוא נדר. עי' באהבת חסד (ח"ב פט"ז בהג"ה) שראוי לומר בפיו שיתן צדקה כדאי בתוספתא דנותנין לו שכר האמירה ג"כ, וגם ע"ז גורם שאחרים יתנו, אך יאמר בלי נדר.

אם מותר לחזור מצדקה

ה. השו"ע (רנ"ח, ו) פסק הנודר צדקה אינו יכול לחזור אא"כ נשאל לחכם והתירו, ואם הגיע לגבאי אינו יכול להשאל עליו, ע"כ. מש"כ אינו יכול לחזור אא"כ השאל לחכם. בשו"ת ושב הכהן הובא בפ"ת (ז) שאסור לחזור תוך כדי דיבור, דגם בצדקה אמירתו כמסירה להדיוט כמו גבי הקדש, ע"כ אבל המנ"ח (תע"ט, ו) הביא שזה מחל' אם הוי כמסירה, ונשאר בצ"ע אם אפשר לחזור תכ"ז. הערה"ש (יט-כ) הרבה להקשות על הושב כהן ופסק שיכול לחזור תכ"ד בה"ז צדקה דינם כהדיוט אפי' לבהכ"נ ולס"ת, עיי"ש.

מש"כ השו"ע שמותר לשאול לחכם בצדקה, ע"ז כ' הרדב"ז (ח"א קלד הובא בר"ע ופ"ת) שמנדים להחכם המתיר שמפסיד העניים ומ"מ הנדר הותר. ובערה"ש כ' דתלוי למה חזר אם הוא אמיד וחוזר מפני שהוא כילי ראוי לעונש המתיר, אבל אם החכם רואה שכבד עליו הנדר, ונדר בחפזו בלי מתניות הדעת ודאי מצוה להתיר לו, והכל לפי הענין. ומהרש"ם בשם בית יצחק כ' דה"ה אם יש חסרון שלום בית מותר להתיר נדרו לכתחלה.

הרב משה עזריאל נויפלד

בפסוק איש כי ידור נדר לה' וכו' לא יחל דברו וגו' (ל, ג) ופירש"י כמו לא יחל דברו לא יעשה דברו חולין. ופירושו מפרשי רש"י (שפ"ח, גור אריה) לא יזלזל דבריו כזלזול החולין שאינו חושש בשמירתן מטומאה, רק כהקדש.

והיינו שכיון שהוא נודר (או עושה שבועה) יחול הקדש על הענין דע"י דבורו הוא כמקדיש הדבר, גבי נדר זה החפץ וגבי שבועה זה הגברא, ועי' בספר החינוך (מצוה ל) דאם מיקל בדיבורו במה שנשבע ונדר הנה הוא מיקל ביראת שמים כאומר בלבו שאין אמת כי כל הענין של שבועת שוא ושקר, וגם בנדר אגב שזה על החפצא הנה כשלא מקיים דבריו מזלזל ביראת שמים ומלקיים דיבורו שלא ישנהו לעולם כמו שהקב"ה קיים ולא ישתנה לעדי עד.

וראוי לנו להתעורר קצת בענין כח הדיבור וקדושתו שלא נזלזל בדיבור כדבר חולין אלא נתייחס אל הדיבור כהקדש. כתב הגה"צ ר' שלמה וולבה זצ"ל (דעת שלמה, מאמרי מ"ת, עמ' שנ) ביטוי שפתים של שבועה הוא תמצית מדת האמת כליל כל המעלות, והנדר ממשיך קדושת הנשמה לתוך הדיבור עד שהזהרנו לבל נחלל דברינו, כח הדיבור הזה הוא עיקר חיותו הרוחנית של האדם וכו' הרי גויים אינם מצווים על נדרים ושבועות על "לא תשא" ועל "בל יחל", מזה מוכרח שיש קדושה מיוחדת בכח דיבורו של יהודי, הוא אשר אנו אומרים ורוממתנו מכל הלשונות ע"ש.

הנפש החיים (שער א' פ"ג) מאריך לבאר ענין כח הדיבור שאינו הולך לאיבוד ושלא נחשוב מה זה נחשב. ומביא ע"ז כמה מקומות מהזוהר הק' שכל מילה ומילה שהאדם מוציא מפיו עולה למעלה ובקועת רקיעים ומעורר כח עליון, בדיבור טוב מוסיף כח בכחות הקדושים, ומכל דיבור וקול והבל דאורייתא או תפילה נבראים כמה מלאכים קדושים, ובהיפך בדיבור אשר לא טוב ח"ו הוא בונה רקיעים ועולמות של שוא וס"מ ר"ל, וגורם ח"ו הריסת וחורבן העולמות סדרי המרכבה הקדושה הנוגעת לשורש הדיבור ע"ש והדברים נוראים.

והח"ח בשמירת הלשון הרי מאריך מאוד מאוד בענין חטא הלשון וקלקולו ועונשו. ואין צריך להאריך שהדברים מפורסמים והרי אנו יודעים שבת המקדש שני נחרב בעוון הלשון וכמו שכתב הח"ח בהקדמה [וזה גורם חורבנות בעולמות עליונים כמ"ש הנפש החיים]. ורק נביא מקצת מדברי הח"ח בשמה"ל (שער הזכירה פ"ז) שמפרש שע"י הלש"ר מאבד מעט תורה שיש לו וגם אין מקבלין תפילתו ובמעלה והביא כן מהזוהר הק' וזה ממשיך טומאה על כל האברים. גם במה שטימא פיו פוגם דברי הקדושה שמוציא אח"כ כדאיתא בזוהר הק' ואם נטמא את פינו ח"ו בדברים אסורים מה קדושה יכולה לחול על לימוד בפה כזה. ומזה נבין גודל רפיונו בתורה ומצוות ע"ש דברים נוראים.

ובשער התבונה (פ"א) מאריך לבאר הגמ' בחולין (פ"ט) האומנם אלם צדק תדברון וגו' מאי אמותו של אדם בעוה"ז שים עצמו כאילם ובגמ' יש אפי' ה"א שלא לדבר בד"ת וע"ז צריך הפסוק צדק תדברון.

ובמשנה באבות (סוף פ"א) אומר כל ימי גדלתי בין חכמים ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה וע"ש בר' יונה והרמב"ם שביארו עד כמה הדיבור יכול להזיק. ומכל המידות הטובות והחשובות לא מצא אלא שתיקה שהיא הכי טובה. וכתב הח"ח זצ"ל (שמה"ל שער התבונה פ"ב) מי שהוא רגיל בשתיקה ניצול מכמה עברות, חנופה, ליצנות, לשה"ר שקרים וגידופים ע"ש. וג"כ מביא דברי הגר"א שצריך האדם לייסר את עצמו ברסן פיו ובתאוותיו ע"ש.

ועל כל זה כתיב מות וחיים ביד הלשון וגם מי האיש החפץ חיים וכו' נצור לשונך מרע, שהחיים והמוות של האדם בעצמו וגם של כלל העולם תלוי בלשון, בכח הדיבור הוא יכול לבנות העולם ויכול ח"ו להחריב העולם.

וכתב בשערי תשובה (שער ג' קמ"ח) כי הדבר ידוע אשר בדרכי קידוש ה' ית' להודיע בכל מבטא שפתים וכו' ואחרי אשר התברר שהכל ברא השי"ת לכבודו חייב האדם לשים לבו בכל עת לכבד את השם ולקדשו בכל דבריו ולרוממו ולהודות לו ולברכו תמיד. וכאשר יתייצב בתוך העם וידבר עם חבריו יתבונן בינה וידקדק וישגיח בכל מוצא שפתיו לקדש את השם בדבריו ולדבר בשבח עבודתו ותהלת יראתו ולשבח עובדיו ויראיו, ויזכה בזה בהגיון לבו ומבטא שפתיו בלא גיעה ופועל כפים זכות גדולה עד שמים כי זה מעיקרי יצירת האדם עכ"ד.

הנה הדבר תלוי ביד האדם אם להשתמש בדיבורו לקידוש ש"ש ולקדש דיבורו בכל עת לדיבורים הבונים ומתקנים עולמות, או ח"ו הפוך אם מחלל הדיבור בדיבורים אסורים כמה עולמות הוא מחריב ומקלקל בעוה"ב וגם בעוה"ז.

וזה לנו ללמוד מגדולי ישראל שכל דיבור ודיבור מחושב אצלם וע"ז נאמר שאפי' שיחת חולין של ת"ח צריך לימוד כי כל דיבור הוא לקדש שם ה' ומונעים עצמם מדיבורים מיתרים שיכולים ח"ו לגרום לחלל הקדושה.

לע"נ מו"ר רבי יצחק דוב בן משה אריה זצוק"ל
ולע"נ מו"ר רבי מיכל יהודה בן משה דוד זצוק"ל

הרב יעקב הירשמן

א. המג"א (סי' תקפ"א ס"ק י"ב) כתב לענין מה שנוהגים להתענות ערב ראש השנה, דאם יש מקצת חולי יש להקל ואין צריך התרה, ומוכיח זאת מהא דכתב בשבלי לקט: אין מניחין לאבל ביום קבורה להתענות בתענית שלפני ראש השנה, עכ"ל. והטעם של השבלי לקט משום דסובר דהפוסקים דאבל אינו רשאי להתענות ביום ראשון, [וכמש"כ במחה"ש שם]. וכתב עליו המג"א: ואנן קיימא לן ביו"ד סימן שע"ח דמותר להתענות [ביום הקבורה], ומכל מקום יש ללמוד מזה שיש להקל בתעניות אלו במקום שיש מקצת חולי ואין צריך התרה, וביאר הלבושי שרד: דאין זה נקרא נדר, כיון שמתענה מצד המנהג ולא נהוג להתענות כהאי גוונא.

ומציין המג"א לעיין בסימן תרפ"ו, וביאר הלבושי שרד דשם מבואר לענין תענית אסתר דבמקום קצת חולי אין צריך להתענות, ומשמע דא"צ התרה.

ומקשה הלבושי שרד על המג"א: ומה שלא הביא מסימן תקס"ח, והיינו דזה לשון הרמ"א שם (סעיף ב'): מיהו תענית שני וחמישי ושני שנוהגים להתענות אחר פסח וסוכות, או אפילו בעשרת ימי תשובה, וארע בהם ברית מילה מצוה לאכול ואין צריך התרה, כי לא נהגו להתענות בכהאי גוונא. עכ"ל. ומקשה הלבושי שרד שמזה יש ללמוד למקצת חולי שא"צ התרה, וכמו ברית מילה שאין צריך התרה.

ומת' הלבושי שרד: משום דשם מיירי מסעודת מצוה, ויש מקום לחלק דדוקא בסעודת מצוה לא נהוג להתענות ואין צריך התרה מה שאין כן במקצת חולי, לכך הביא משם. ויש להעיר על הלבושי שרד דבהדיא כתב הש"ך לחלק בין מקצת חולי מסעודת מצוה, וכדלהלן:

ב. בגמ' נדרים ט"ו. והתניא דברים מותרים ואחרים נהגו בהן איסור אי אתה רשאי להתיר בפניהם שנאמר לא יחל דברו. וכך הביא הטור (סי' ר"ד) לדינא: דברים המותרים ואחרים יודעים שהם מותרים ונוהגים בהם איסור הוי כאילו קיבלום עליהם בנדר ואסור להתירם להם הילכך מי שנהג שלא לאכול בשר או להתענות בזמן ידוע ושוב רצה לאכול בשר או שלא להתענות באותו הזמן צריך התרה ויפתח בחרטה שמתחרט שנהג בו לשם נדר. ומקור הטור הוא מהגמ' הנ"ל כמש"כ הב"י.

והנה דין זה הובא בשו"ע (שם ר"ד ס"א), והשו"ע מוסיף (בשם הראשונים) שאיירי ברוצה לחזור בו "מחמת שאינו בריא", ואעפ"כ צריך שלשה שיתירו לו. (וכבר הובא בב"י שם). ומקשה שם הש"ך בזה"ל: ראיתי מי שהקשה דכאן סתם הר"ב כדברי המחבר דצריך התרה, ובא"ח ס"י תקס"ח סוף סעיף ג' כתב בהג"ה דתעניות שני חמישי שני או עשרת ימי התשובה שאירע ברית מילה מצוה לאכול ואין צריך התרה כי לא נהגו להתענות בכהאי גוונא וכו', ואם כן הכא אמאי צריך התרה, הכא נמי נימא לא נהגו להתענות כשאינו בריא.

ג. ומיישב הש"ך: ולאו קושיא היא, דהתם לא נהגו להתענות כשאיירע ברית מילה ונהגו לאכול, אם כן כל המתענה אדעתא דהכי מתענה דכשיארע ברית מילה יאכל, אבל הכא לא אסיק אדעתיה דכשלא יהא בריא לא יתענה, והלכך צריך התרה.א.ה. ולכאן כוונתו דסעודת מצוה של ברית מילה שכיח משא"כ מה שאינו בריא לא שכיח. ואפשר לראות זה בחוש, שכמעט אין מי שלא נזדמן לו לאכול בברית מילה בתשעת הימים, משא"כ לאכול אז בשר מחמת שאינו בריא, אינו מצוי כמעט. ועוררוני בזה שבע"כ כן הוא, שהרי לברית מילה מוזמנים הרבה אנשים שכולם אוכלים, משא"כ חולה זה רק מי שהוא עצמו חולה.

ומוסיף הש"ך, דעל אף שכאן (סי' ר"ד) זה רק דיוק משתיקת הרמ"א שמסכים להמחבר, ואפשר להתעקש דבאמת הרמ"א בסי' תקס"ח חולק על המחבר כאן יו"ד סי' ר"ד, ומה שרוצה לחזור בו מפני שאינו בריא שווה לאירע ברית מילה ודלא כחילוק הש"ך, מוכיח הש"ך דיש הכרח לחלק ביניהם: תדע דהא דברי הר"ב שם לקוחים מהגהות מיימוניות בשם הר"מ, ודברי המחבר כאן גם כן לקוחים מהמדכ"י והגהות מיימוניות בשם הר"מ, אם כן בעל כרחך צריך לחלק כדפירשתי כדי שלא יסתרו דברי הר"מ אהדדי.

ומסיק הש"ך: ובזה ניחא הא דכתב הר"מ בא"ח ס"י תקנ"א ס"י דהנהוגין שלא לאכול בשר ולשתות יין מראש חודש אב ואילך, מותרים בסעודת מצוה. ומשמע אפילו התרה אין צריך, אלא ודאי התם היינו טעמא משום דלא נהגו בכהאי גוונא.

ד. והנה המג"א שסובר דבחולי א"צ התרה ודלא כהש"ך, א"כ אזדא ליה תי' הש"ך על הקושיא למה מצריכים ביו"ד סי' ר"ד התרה, ובע"כ ית' המג"א כדלהלן:

הדגול מרבבה כותב על תי' הש"ך: דברים דחוקים, ולענ"ד נראה דגבי ברית מילה אינו חוזר בו ממנהגו לגמרי, אלא שעתה בסעודת מצוה אוכל ולעתיד שוב חוזר למנהגו. והוא הדין אם אירע לו איזה מיחוש ורוצה לאכול היום, ולעתיד שוב חוזר למנהגו, ג"כ אינו צריך התרה. אבל המחבר כאן מיירי שאינו בריא ורוצה לחזור לגמרי ושלא לשוב למנהגו לעולם, לכך צריך התרה.

והנה אחרי שמסיים תירוצו מסיק הדגול מרבבה: ובזה דברי המגן אברהם בסימן תקפ"א ס"ק י"ב נכונים. והיינו דלתי' הש"ך יוצא שדברי המג"א אינם נכונים שהרי מקצת חולי שאני מ ברית מילה, וצריך התרה, אבל לתי' הדגול מרבבה דברי המג"א שרירים וקיימים.

במה שהקשה (בגליון הקודם) הרב אבנר קפלן היאך רות היתה מואבית, והלא היתה בתו של עגלון בן בנו של בלק כאיתא בסנהדרין קה: וכו' רש"י עה"ת שבלק עצמו היה מנסיכי מדין, ומקורו במ"ר שבלק הוא צור המוזכר בפר' מטות (לא,ח), מחמשת מלכי מדין, והרי באומות הולכים אחרי הזכר.

יש שטענו דאף אם בלק הוא ממלכי מדין אין בזה ראייה שאינו מואבי. ובאמת שכך מפורש במושב זקנים, כפי שציין הרב הלל גלר שכ' בעלי התוס' שם (כב,ד) דבלק עיקר מולדתו היה ממואב, והלך במדין ומנוהו נשיא עליהם ואח"כ חזר למולדתו למואב והמליכו אותו עליהם לצורך שעה, כי לא היה ממשפחת המלוכה. [ובס' בן לאשרי (פר' בלק) כיוון לתירוץ זה, והוסיף לבאר שבמדין היו הרבה כשפים, ובלק הלך לשם ללמוד כשפים, ואחרי שהיה שם הרבה זמן והתחכם מאוד, המליכו אותו על משפחה אחת במדין. וע"ע בחוסן יוסף אות רלט].

ועוד תירצו בתוס' שם שכן בנו של בלק לאו דווקא אלא משום בת אחרת של בלק הפסיקה יחס הזכרים ונשאת למואבי אחר. והרב אהרן ש. סולברג כתב שתירוץ זה מצינו גם בפסקי תוספות (סוף סוטה) שבלק היה מנסיכי מדין ובתו נשאת למואבי ורות בתו של עגלון וכו'. [אכן בנוסח הגמ' לפנינו אי' בתו של עגלון בן בנו של בלק].

וכעין זה כתב הרב ת. י. ויזל עפ"מ ש"כ תוס' (בנזיר כג: ד"ה בת בנו ויבמות מח: ד"ה אשר), דלאו דווקא נקט בת בנו אלא הרבה דורות היתה אחר עגלון דלפ"ז י"ל דאמה של רות היתה מזרעו של בלק, ואביה היה מואבי.

ובאופן דומה תירץ הרב יצחק ליסציץ. עפ"י התוס' הנ"ל ד"ל שהיתה באמצע בת, ואינה בן אחר בן מבלק, אלא בן אחר בן ממואב בן לוט.

ועוד תירץ הרב ליסציץ ד"ל דכיון דהאיסור לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'; הוא על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים, כל מי שהיה אזרח בארץ מואב באותה שעה שלא קידמו, נקרא מואבי לגבי איסור זה, אע"פ שאינו מזרע מואב בן לוט. ולכן בלק וזרעו מואבים נקראים. וכיוון לתירוץ של המהרי"ט בקידושין (ז:ז): שכי' דכיון שבלק בשעת הגזרה מלך מואב היה, אף הוא בכלל האיסור, ולטעמא דיהיב קרא על דבר אשר לא קדמו, טפי ראוי לעונש המלך שספק בידו לקדם יותר משאר העם, ועוד דכתוב ואשר שכר עליך וכו', ומי שכר אלא בלק.

אך הרב יהודה מזיע הקשה על זה דבב"ק לח: שבשביל לילה אחת שקדמתה בכירה לצעירה קדמתה ארבע דורות לישראל עובד ישי ודוד ושלמה וכו', מבואר שרות אמו של עובד היא ממואב בן הבכירה, ולא שנחשבת מואביה מחמת בלק שנתאזרח שם.

וכן השיג על המהרי"ט בספר חידושי רבינו מאיר מאימראן (בקידושין) דבפשטות משמע שרות היתה מואביה ממש, ולא שרק היו דרים אצל מואב. ועוד העיר באמרי בנימין (הוריות י:): דא"א שבלק לא היה מואבי ממש, שהרי אי' במד"ר (בלק פרשה כ:): ד"א מן ארם ינחין אמרו לו [בלעם לבלק] השינוי שנינו להיות כפויי טובה, אלוהי אברהם אביהם לא היה בלק שנאמר ויהי בשחת אלקים את ערי הכנר ויזכור אלקים את אברהם, וישלח את לוט' ולולי אברהם לא פלט לוט מסדום ואתה מבני בניו של לוט, יעו"ש. הרי שבלק עצמו היה מבני בניו של לוט.

ועוד קשה ע"ז כפי שהביא הרב הלל גלר מדברי הרמב"ן (דברים כג,ה) בטעם החילוק בין מואב ועמון לאדם, וז"ל: והנראה אלי כי הכתוב הרחיק שני האחים האלה שהיו גמולי חסד מאברהם, שהציל אביהם ואמם מן החרב והשב, ובזכותו שלחם השם מותן ההפכה, והיו חייבין לעשות טובה עם ישראל, והם עשו עמהם רעה. האחד שכר עליו בלעם בן בעור והם המואבים, והאחד לא קדם אותו בלחם ובמים כאשר קרבו למולו, יעו"ש. ואם נאמר שבלק לא היה מואבי, לא היה עליו תביעה למרות שהוא לא קדם בלחם ומים, מפני שאצלו לא היה שייך הכרת הטוב.

עוד ציין בזה הרב הלל גלר למהרש"א בסוטה (מז). שכ' וצ"ל דההוא דרש דבלק ממלכי מדין הוה והוא צור ולפי שעה מנוהו מואב למלך, פליגא אדחכא דמטיק דרות יצתה ממנו, דהיינו ממש ממואב יצתה... יעו"ש. מבואר בדבריו שאה"נ יש מדרשים חלוקים האם רות יצאה מבלק, אז בלק הוא באמת מואבי ולא מדיני. ויעוין בספר נפתלי שבע רצון, שהביא את המהרש"א, וכתב דלפ"ז קשה שיטת רש"י שהעתיק את ב' המדרשים. ולכן כתב לתרץ על פי פסקי תוס' בסוטה הנ"ל.

ובספר עוד יוסף חי (קידושין שם) כי דלק"מ אדמותיב מרישא דמלתא לסייען מסיפא דמלתא, דקאמר נתגיירו הלך אחר הפגום שבשניהם ולא אזלינן אחר הזכר אלא אעוודן אומות ולענין לא תחיה כל נשמה הוא דאמרינן הכי, אבל לענין יוחסין הלך אחר הפגום.

ובחוסן יוסף תי' דהיתה אמו מדינית ואביו מואבי, והא דבעכו"ל הולך אחר הזכר, אנו יודעים שהדין הוא אבל עכו"ם גופייהו נדשתבשו בזה והיו מייחסים אחר האם וע"כ החזיקוהו למדיני ולא רצו מואבים למנותו.

בסיפוק רב ובשמחה של תורה - תורת מצוות בין אדם לחבירו, התקבל המדור החדש העוסק במצוות אלו, קמיה רבנן ותלמידיהון, כאשר רבים מציינים את האכסניה המכובדת - גליונות 'עומקא דפרשה' אשר תפסו את מקומם בכותל המזרח כבמה של משא ומתן בדבר ה' זו הלכה על ידי טובי התלמידי חכמים, כי זה אכן המקום גם כן לשיא וליתן במצוות אלו, כבקשת והדרכת מרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א, להגדיל תורה ולהאדירה.

הערה בענין היתר להשיב למחרפו

חכ"א העיר להסתפק בדעת החינוך (מצוה של"ח) שכתב שאין איסור לשומע את חרפתו, לענות למחרפו, שלא תצוה התורה להיות האדם כאבן שאין לה הופכים אם לא ממידת חסידות ובמי שברכו ה' במדות קדושות (כלשון הח"ח לאוין ח-ט בניד"ד). האם שייך היתר זה גם כשמחרפו הוא תלמיד חכם, דאפשר עד כאן לא שמענו אלא שדבר זה להשיב למחרפו דבר, מתיר את איסור "לא תנו", אבל לא שמענו שיתיר גם כן לעבור על מצות והדרת פני זקן, (שכתב הח"ח עשין ח' שהמגנה לזקן שקנה חכמה מבטל לעשה זו), וצ"ע.

הערה בענין ואהבת לרעך כמוך

העיר הרב ישראל איסר זית בענין מה שמעוררים בימי 'בין המצרים' להתחזק ולתקן את הדברים שגרמו לחורבן הבית ולגלות המרה, וזהו מה שאמרו בגמ' יומא ט: שבית המקדש השני נחרב בעון שנאת חינם [וכבר ביאר הח"ח בהקדמתו שהכוונה הוא על לשה"ר ג"כ שיוצאת מצד השנאה], ועל זה יש המעוררים בלשון שיש להתחזק ב'אהבת חינם'.

אכן באמת נראה שיסוד מצות "ואהבת לרעך כמוך" היא מוסדת על הא שכל ישראל הם כאיש אחד בשורשם, ועל כן כשם שהאדם אוהב את עצמו, כן צריך לאהוב את כל אחד מישראל כגופו, וכ"כ בספר תומר דבורה פ"א המדה ה' - לשארית נחלתו, וז"ל, האדם עם חבירו כל ישראל הם שאר בשר אלו עם אלו, מפני שהנשמות כלולות יחד, יש בזה חלק זה ובה חלק זה וכו', ולכך ראוי לאדם להיותו חפץ בטובתו של חבירו, ועינו טובה על טובת חבירו, וכבודו יהיה חביב עליו כשלו, שהרי הוא [פי' חבירו] הוא [פי' עצמו] ממש, ומטעם זה נצטוונו ואהבת לרעך כמוך, וראוי שירצה בכשרות חבירו ולא ידבר גנותו כלל וכו', עכ"ל עיי"ש. הרי שיסוד המצוה מבחין זה שכל עם ישראל שורש אחד להם, וכשם שהאדם אוהב את עצמו לא נחשב "אהבת חינם", כך מה שהאדם צריך לאהוב את חבירו לא נחשב לאהבת חינם, אלא כמי שאוהב את עצמו.

אנו שבים ומפרסמים בקצרה את תמיחת הרב י. ר. (משבוע שעבר) ואי"ה שבוע הבא יפרסמו התשובות:

תמיחה בענין היתר סיפור לשה"ר שנאמר באפ"ת

הח"ח (כלל ו' ס"ק ב') חידש שיש איסור בשמיעת לשה"ר גם אם אין בכוונתו להאמין, מחשש שמא יבוא להאמין. ולפ"ז צע"ג ההיתר של 'אפי תלתא' לפי שיטת הרמב"ם (ח"ח כלל ב' ס"ג), הרי גם דבר שנתפרסם באפ"ת יש איסור מדאורייתא להאמין לשה"ר [וכמו שכתב הח"ח שם ס"ט ויש כלל ז'], וא"כ צריך להיות איסור גם על השמיעה לחוד שמא יבוא להאמין, וא"כ איזה היתר יש למספר להשמיע את הלשה"ר, הרי הוא מכשיל בכך את השומע באיסור שמיעת לשה"ר, ועדיין צריך להיות בזה הלאו של "לא תשא - לא תשיא" [וכן לאו דלפני עור כעין שכתב הח"ח כלל ב' ס"ג], וצע"ג.

תגובות ותירוצים וכן קושיות והערות וחיידושים קצרים בענינים אלו, יתקבלו בברכה. ניתן להניח במעטפה נפרדת בתיבות עומקא דפרשה [ולציין ע"ג המעטפה עבור כנישתא חדא]. או לרוא"ל של עומקא דפרשה (באופן זמני), ויעברו למשמרת השלום.

האזיר שלהם טמא ומזהם - המשך מעמ' 8

בקשו גם את ארץ מדין, שהרי הרגו את כולם את כל הזכרים גם הטף - בזכרים, והתף בנשים חלק החיוני. אבל לא נשאר מסדין עד אחד. [וזה אולי הסיבה שכי' כי תצא לא תתעב מצרי וגו' על עמוני ומואבי אבל לא יבוא בקהל ה' גם דור עשירי לא יבוא להם. אבל על מדין לא מוזכר דבר, שמא משום כך שלא נשאר כלום מסדין]. אבל מדוע לא בקשו זאת בני גד ובני ראובן. ויתכן שטעמם זה כתוב בסדין מה שלא עשו בארץ סיחון ועוג, כתוב זאת כל עריהם במושבם ואת כל טרינתם שרפו באש". וכמש"כ האור החיים שהזכרנו לפני שבועים, למחות כל שסוף של זכרון לאותם רשעים אחרים המדינים, האזיר שלהם טמא, האזיר שלהם מזהם. ח"ו לגור באותם המקומות שגור אותם השטופים בזהמא. אותם שנתנו את העצה אין להחטיא את עם ישראל. חובה קדושה מוטלת על כל בר ישראל למחות מלבו וממחשבתו ומזכרונו כל דבר שקשור לאותם חטאים בנפשונם שהיו חוטאים ומחטיאים, ולכן לא עלה כלל על דעתם של בני גד ובני ראובן לבקש את ארץ מדין למקום מגוריהם. סיפר לי אחד שגדל בילדותו בחו"ל והיה להם בכתה

דרושים לחברות

Table with 4 columns: טלפון, שעה, מקום, נושא. Lists various services and contact information.

בוקר

אחרון

ערב

פתוח

קושיא

בפסחים קח: תני הכל חייבין בארבעה כוסות הללו, אחד אני שים ואחד נשים ואחד תינוקות, אמר רבי יהודה וכי מה תועלת יש לתינוקות ביין, אלא מחלקין להן קליות ואגוזין בערב פסח כדי שלא ישנו וישאלו. וברין ביאר דטעמא דרין דכין שאינם נהנים מהיין, אין בזה מצות חינוך, וביאור דברי, דמצות חינוך הוא שיקיימו המצוה בכל פרטיה, וכיון דאין נהנים מהיין, ואי"ז דרך חירות, אין כאן קיום מצוה בכל דיניה.

וצ"ע מהא דתנן ביומא פב. דמחנכין התינוקות לשעות ביום הכפורים, ולכאן מבואר, דהגם דמצות חינוך הוא שהקטן יקיים המצוה בכל הפרטים, מ"מ ישנו דין חינוך נוסף להרגילו במצוות, שכשיגדל יקיים אותו עשיה של מצוה בכל דקדוקה, ולכן מחנכין אותו לשעות, וא"כ הגם דאין להם הנאה מהיין, עכ"פ יחנכם כדי להרגילם למצוה זו, וצע"ג.

הרב חיים יצחק יוזל

ניתן לשלוח תשובות גם לפקס מס' 1538-9298954

נושאי הגליונות הבאים

מסעי - גלות לערי מקלט
דברים - תשעת הימים
ואתחנן - קריאת שמע

לקבלת הגליון בדוא"ל בקביעות, בכל ערש"ק
יש לשלוח בקשה לכתובת: gal200@neto.bezeqint.net

המעוניינים להשתתף ולכתוב בקביעות
נא לפנות לטל' 050-4122753

ד"ת [עד 700 מילים]
יתקבלו בצירוף שם מלא וטל' בדוא"ל:
gal200@neto.bezeqint.net

או בתיבות "עומקא דפרשה":
בכניסה לאוצה"ס "בית יוסף" רח' שד"ח.
בג. הדרומית, ביהכ"נ בית תפילה נתיה"מ 75.
ביהכ"נ משובב נתיבות, נתיה"מ 90.
אין המערכת אחראית להחזיר כתבים או דיסקים.
ד"ת בדפים בכת"י ברור מתקבלים עד יום א' בלבד.
בדיסק ובמייל יש להעביר עד יום ג' בלילה.
דרוש אחראי לתיבה בברכפלד, נא לפנות למערכת.

האזיר שלהם טמא ומזוהם

השבו עמו, שני ט"ו תמוז היה יא"צ גדול מאד ביום, יא"צ של הצדיק הקדוש והטהור אשר נרצח בדם קר ע"י בני עוולה חדלי מצופן אנוש. ה"ה רבינו "חור" בנה של הצדקת הנביאה מרים אחות משה ואהרן, לא ידוע איזה לוויה גדולה היתה לו ומתי עשה את הלוייה, האם ביום ט"ו בלילה - באותו יום שעשו את העגל או למחרת אחרי שמשה רבינו ירד, אך שלא יהיה "ירא אהרן" ראה את חור שחוט - זבוח לפניו, לא ידוע אם זבוח אותו - אותם רשעים - בצורה לכ"כ בזויה וחרפה אנושה כמו שעשה אותו רשע הילד בחז"ל בבורו פארק, או בצורה אחרת. עכ"פ ודאי לפס"כ בחז"ל עדיין גופתו של הנרצח הקדוש עומדת לנגד עיניהם של ישראל ועל אהרן, והם משיבים הלואה בדרשותם הנחרצת מאהרן הכהן שיעשה להם את העגל. ויש ח"ל שכתוב מפורש שאימנו על אהרן הכהן שאם לא יכנה לדרשתם, יעשו לא כאשר עשו לחור. לא מסתבר שעשו את הלוייה באותו לילה, שאל"כ מסתמא מסע הלוייה וההספדים הגדולים לא היה נגמר כל כך מהר ולא היו משיכים מסחרת, ואם אכן כך, חור - גופתו של הנרצח הקדוש מוטלת כאבן דומם לפניהם והם משיכים וקמים מסחרת לצחק. עד היכן השפלות של אותם ערב רב מוגיעה.

מוגש ע"י:
ארגון "משוכב נתיבות"
מרכז להצלה רוחנית

למען עתיד ילדיך
תכנית "שמח תשמח"
ילדים עד גיל שנה
הזדמנות מפורסם של 200 משתתפים
לפרטים: הרב א. אופנהיימר 050-4150605

כרגע האחרון!! לפני שיהיה מאוחר
ארגון משוכב נתיבות
מרכז להצלה רוחנית
057-3133330 057-3102044/8/9 057-3140000